

BIBIANA, MEDZINÁRODNÝ DOM UMENIA PRE DETI

**CESTA TAM A ZASA SPÄŤ
alebo
AKO NEZABLÚDIŤ**

(O labyrintoch a bludiskách)

Scenár výstavy

Iba možnosť spätočnej cesty nás vedie dopredu...
M. Heidegger

V labyrinte

V labyrinte sa človek nestrati,
v labyrinte sa človek nájde.
V labyrinte môžeme stretnúť Minotaura,
v labyrinte však stretneme sami seba!

Autorka: Jana Živicová
Dramaturgia: Eva Čárska
Január 2006

Úvod

Princíp bludiska a labyrintu sa vyskytoval v histórii ľudstva prakticky vo všetkých civilizáciách.

.Je to jeden z najstarších fundamentálnych symbolov v histórii ľudstva.

Labyrint je filozofický symbol dlhej a zložitej cesty k vytúženému cieľu (s možnosťou návratu). Zjednodušene: cestu do stredu, kde je ukryté tajomstvo, riešenie, či zmena vlastne absolvuje v svojom živote viac alebo menej úspešne každý z nás.

Rovnako môže byť labyrint aj výtvarným symbolom - ide o druh bludiska vytvorený pomocou špirál okolo krížovej osi. Rozhodne však predstavuje isté tajomstvo a nevyjasnené záhady s viacerými možnosťami riešenia.

Motív labyrintu nájdeme v keltských uzloch, gréckej architektúre, keramike pueblianskych Indiánov, starých maľbách z Islandu, v kresťanských chrámoch i v súčasnej abstraktnej maľbe.

Labyrint je modelom božského vesmíru a ukrýva v sebe určité nadpozemské a nadmyslové princípy. Je nástrojom na interpretáciu mnohých symbolov, mýtov a rituálov. Odomykať tajomstvá nám pomôže moderná veda. Veď princíp labyrintu môžeme objaviť aj v kvantovej fyzike a molekulárnej chémii. V našej výstave sa pokúsime o prepojenie tohto starobylého symbolu s moderným svetom.

Viac ako zaujímavé sú štúdie psychológov, ktoré dokazujú, že pochopenie tohto fenoménu nezávisí od našich vedomostí, ale skôr od intuície. Snáď sme ju celkom nezabili a nepochovali v súčasnom konzumnom spôsobe života a v našej výstave sa nám podarí objaviť staré tajomstvá!

Cez tajomstvo labyrintu môžeme pochopiť záhadu (labyrint) života , pretože nám otvára dvere do iných dimenzií reality.

Základom riešenia všetkých rovníc spojených s labyrintom je hľadanie stredu .

Pri hľadaní kľúča k výstave nám veľmi pomohli aj tieto citáty:

1.) Dieťa začína v strede – je stredom. Pre deti je teda stred začiatkom , cieľom i koncom.

2.) Bol som v strede. Objavil som tajomstvo. Zdieľam ho s ostatnými, ktorí tu boli predom mnou a prídu po mne.

Uwe Wolff REISE IN LABYRINTH

Po zvážení priestorových možností a (dlhých!) konzultáciách s výtvarníkom sme sa rozhodli vybrať tieto témy.... a v každej sa sústrediť na stred.

- 1.) Krétsky labyrint v strede ktorého je **Minotauros**
- 2.) Vesmír, ktorého stredom je planéta **ZEM**
- 3.) Púšť a more – stred oáza
- 4.) Záhrada – stred strom
- 5.) Chrám – v strede mozaika z chrámu v Chartres a oltár
- 6.) Detská izba s hrami motivovanými labyrintmi indiánskeho kmeňa Hopi a hrami s uzlami, v strede dieťa
- 7.) Veda, moderné umenie – v strede bude mozog

Stredy sa budú postupne zväčšovať.

P. S.

Táto selekcia nevznikla náhodou. Naša téma je mimoriadne široká. Ostatné v námete nahodené možnosti by si možno vyžiadali ďalšiu výstavu...

Labyrint nie je bludisko

Labyrint predstavuje **jedinú cestu**, ktorá nás rôznymi obkľukami privedie **do stredu**, kde je ukryté tajomstvo, víťazstvo, poznanie samého seba, poklad, grál.

Na rozdiel **od bludiska**, ktoré má **veľa križovatiek a bludných, alebo slepých ciest**. Život človeka sa prirovnáva k obidvom. Vyberte si!

Stred, ktorý hľadáme pri ceste labyrintom je symbolom premeny. Ak ho dosiahneme (a zvíťazíme sami nad sebou) nič už nebude ako predtým!

Rozhodli sme sa, že **naša výstava bude viac o labyrinte ako o bludisku**.

Absolútnym stredom, za ktorým putujeme a ktorý zmení náš život bude tvorivosť, symbolicky ukrytá v ľudskom mozgu. To bude teda tá naša cesta tam a zasa späť!!!

Je to cesta, ktorú symbolicky absolvujeme pri každej výstave v BIBIANE!

V každej miestnosti bude v strede ukrytý fragment (písmeno, časť slova) z nápisu, ktorý tvorí odkaz (aj tajomstvo) tejto výstavy. Pôjde o skladačku, dopĺňovačku, ktorá dostane význam až po absolvovaní celej cesty tam a späť:

Prešiel som cestu tam a späť. Bol som v strede. Objavil som tajomstvo.

Zdieľam ho s ostatnými, ktorí tu boli predomnou a prídu po mne.

Cesta do stredu a späť v labyrinte má len dva problémy a tými sú vlastná (ne)trpezlivosť a čas. Preto treba poznať sám seba....

V každej miestnosti sa v rôznej grafickej podobe a veľkosti budú opakovať tieto dva texty:

- 1.) **V labyrinte sa človek nestráti, v labyrinte sa človek nájde.**
- 2.) **Hľadajte stred, je v ňom ukryté tajomstvo!**

Kapitoly sú delené podľa miestností. V každej miestnosti nájdu návštevníci časť posolstva, ktoré si na záver poskladajú.

Ozvučenie

Každá miestnosť (kapitola) bude mať svoj typický zvuk. Zvuky sa budú prelínať a spájať.

Texty

Po zvážení množstva textov (hlavne v úvode), ktoré sú však kvôli základnej informácii potrebné, navrhujeme pripraviť špeciálneho sprievodcu.

PREDOHRA

Spoločnou predohrou k dvom súčasne prebiehajúcim výstavám o krídlach a labyrintoch je bludisko v dolných priestoroch (klenby), kde by bol ukrytý Minotaurus. S autormi simultánne prebiehajúcej výstavy o krídlach sme sa dohodli, že obidve výstavy môžeme spojiť postavou DAIDALA, umelca a architekta, ktorý postavil pre kráľa Minósa na Kréte slávne bludisko, z ktorého potom samotný architekt potreboval uniknúť a preto pre seba a svojho syna Ikaru zostrojil krídla.

CESTA TAM (do labyrintu)

O Minotaurovi, Daidalovi a Ikarovi

Minotaurus bol tvor (netvor) kvôli ktorému vznikol labyrint.

V labyrinte chcel krétsky kráľ Minós ukryť hanbu, ktorá padala naňho a na jeho ženu Pasifaé. Šlo o pomstu boha Poseidona, ktorému nechcel kráľ obetovať bieleho býka. A tak Pasifé porodí obludu s býčou hlavou a ľudským telom – Minotaura, ktorej treba každoročne obetovať 7 mládencov a 7 pánien. (Preto klasický krétsky labyrint obsahuje 7 okruhov - prsteňov.)

Labyrint postavil slávny aténsky umelec Daidalos.

Hrdina Théseus – syn kráľa Aigea, jeden z pôvodne obetovaných mladíkov sa rozhodne, že musí kľatbu prekonať. S pomocou Minóovej dcéry Ariadny a jej kľbka (červených) nítí nájde stred labyrintu, v ktorom je ukrytý Minotaurus, zabije ho a oslobodí mládencov a panny. Kráľ Minós je presvedčený, že Théseovi pomohol Daidalos a preto ho uväzní v labyrinte spolu s jeho synom Ikarom. Daidalos sám má problém s cestou von, ktorej východ je okrem toho strážený a tak vymyslí krídla ako cestu k slobode.

Vizualizácia v priestoroch klenieb:

Štyri klenby. V strednej je známy obraz Ikarov pád. V ďalšej náznak labyrintu so zrkadlami, v ktorých sa odráža červené svetlo. V tretej zasa veštiareň v Delfách, kde Théseus obetoval olivovú ratolesť (symbol sily, duchovnej energie, rozumu a čistoty). Pred cestou do labyrintu tu dostal veštbu: SPOZNAJ SÁM SEBA! V štvrtej je ukrytý Minotaurus, ale len v náznaku: telo zakryté plachtou, ktorému dominujú obrovské roky obrútené červenou niťou. Na stene pôdorys labyrintu.

Ozvučenie: dych Minotaura

Z týchto priestorov vedieme červenú niť a pierka do ostatných výstavných priestorov.

Texty do výstavy:

1.)

V labyrinte

V labyrinte sa človek nestratí.

V labyrinte sa človek nájde.

V labyrinte môžeme stretnúť Minotaura.

V labyrinte však stretneme hlavne seba!

2.)

DAIDALOS bol slávny grécky umelec, ktorý postavil veľa skvostných chrámov a vytvoril veľa krásnych sôch.

Najznámejšou jeho (dodnes čiastočne zachovanou) stavbou je labyrint v paláci v Knóse na Kréte zo 16 storočia pred Kristom, ktorý vznikol na objednávku krétskeho kráľa Minósa. Minós chcel v labyrinte ukryť obludu s býčou hlavou - Minotaura - ktorej bolo treba každoročne obetovať 7 mládencov a 7 panien.

Kto sa do labyrintu dostal, viac z neho nevyšiel.

3.)

MINOTAURUS, THÉSEUS a ARIADNA

Minotaura nakoniec s pomocou Minóovej dcéry Ariadny a jej kľbka červených nítí zabije hrdina Théseus.

4.)

LABYRINTICKÝ TANEC

Na Kréte sa dodnes tancuje **tanec víťazstva** na pamiatku Théseovho víťazstva nad Minotaurom. Tento tanec tancovali Théseus a Ariadne.

Napodobňuje cestu labyrintom. Tanečníci sa spoja niťou do reťaze a postupujú tri kroky vpred, dva namieste a jeden späť. Alebo aj tri vpred, jeden na mieste a dva späť.

Vyskúšate si ho?

5.)

KRÍDLA AKO CESTA K SLOBODE

IKAROV PÁD

Kráľ Minós si myslel, že Théseovi pomohol samotný staviteľ labyrintu a uväzní ho v ňom spolu so jeho synom Ikarom. Keď Daidalos pozoruje let vtákov príde na to, že by mohli uniknúť pomocou krídiel. Dá si priniesť pierka vtákov a vosk a zostrojí pre seba a Ikara krídla. Pred letom upozorní svojho syna, aby neletel príízko, lebo mu krídla navlhnú, ale ani privysoko, lebo slnko roztopí vosk. Ikaros však zabudne na otcovo varovanie a nerozvážne a pyšne letí privysoko.

A tak nešťastný otec našiel po synovi iba roztrúsené pierka...

6.)

ARIADNINA NIŤ

Každý z nás má svoju červenú niť, ktorá ho vedie životom.

7.)

„SPOZNAJ SÁM SEBA!“

Takto znela veštba pre Thésea pred vstupom do labyrintu.

8.)

OLIVOVÁ RATOLESŤ, ktorú obetoval bohom Théseus pred cestou do labyrintu.

Symbolizuje silu, duchovnú energiu, svetlo, rozum a čistotu.

Tieto texty sú naozaj iba základné informácie a napriek tomu sú pridlhé - pokúsime sa ich teda rozdeliť – čiastočne do výstavy a čiastočne do sprievodcu.

Kapitola prvá

VESMÍR

Začiatok cesty za tajomstvom

Koncepcia tohto priestoru vychádza z hypotézy S. Hawkinga, že vesmír nemá hranice ani v priestore, ani v čase. Je to teda absolútne neohraničené bludisko. Do tohto nám potom zapadajú aj všetky ďalšie bludiská, či labyrinty. (Např. v molekulárnej chémii či kvantovej fyzike atď)

Vizualizácia:

Planéty rotujúce v dráhach, pripomínajúcich bludiská. Hra svetla.

Stredom (samozrejme z nášho pohľadu) je naša planéta ZEM.

Náznak týchto dráh bude aj na zemi. Ideálne by bolo urobiť šikminu až po strop.

Tak ako v každej miestnosti tu bude fragment (písmeno, časť slova) z nápisu, ktorý tvorí odkaz (aj tajomstvo) tejto výstavy.

Prešiel som cestu tam a späť. Bol som v strede. Objavil som tajomstvo. Zdieľam ho s ostatnými, ktorí tu boli predomnou a prídu po mne.

Ozvučenie:

Ezoterická hudba.

Texty:

1.)

VESMÍR

2.)

BLUDISKO

má veľa križovatiek a slepých ciest.

3.)

LABYRINT znamená jedinú cestu s mnohými obchádzkami do stredu.

Hľadajte stred, je v ňom ukryté tajomstvo...

(text sa opakuje v každej miestnosti v rôznej veľkosti a grafickej podobe)

4.)

BLUDISKO ALEBO LABYRINT?

5.)

V labyrinte sa človek nestráti,

v labyrinte sa človek nájde.

(text sa opakuje v každej miestnosti v rôznej veľkosti a grafickej podobe)

6.)

Len možnosť spätočnej cesty (návratu) nás vedie dopredu...(M. Heidegger)

7.)

Naša planéta ZEM

je súčasťou vesmírneho labyrintu

Kapitola druhá

Labyrint sveta 1

Inšpirácia alegorickým traktátom J. A. Komenského LABYRINT SVETA a RAJ SRDCA, v ktorom predstavuje svet ako bludisko, kde sú všetky modely demystifikované a ktorého jediným východiskom je cesta k Bohu.

Táto kapitola obsahuje podkapitoly: púšť a more.

a.) Púšť

Príbeh od L. Borgesa

Na počiatku dní dal babylonský kráľ postaviť obrovské a zložité bludisko, ktoré malo nekonečne veľa chodieb, dverí a schodov. Málokomu sa podarilo z neho vyjsť. Do tohto bludiska zaviedol kráľ babylonský svojho hosťa, kráľa arabského. Ten v ňom blúdil celý deň. Napokon sa mu neskoro večer podarilo nájsť cestu von. Bol zahnaný, ale nesťažoval sa. Pozval kráľa babylonského do svojho bludiska, v ktorom netreba stúpať po schodoch, otvárať a zatvárať dvere a prechádzať po chodbách. Babylonský kráľ bol na takéto bludisko veľmi zvedavý. Keď prišiel, zaviedol ho arabský kráľ do púšte a tam ho nechal...

b.) More

Na mori sa dá rovnako zablúdiť ako v púšti. Vlny dokážu vytvoriť bludisko i labyrint.

Vizualizácia: kvôli zväčšeniu priestoru zrkadlá, piesočné duny, farebná mandala

Ozvučenie: presýpanie piesku, vlny.

Texty:

1.)

LABYRINT SVETA

2.)

PUŠŤ

Na počiatku dní dal babylonský kráľ postaviť obrovské a zložité bludisko, ktoré malo nekonečne veľa chodieb, dverí a schodov. Do tohto bludiska zaviedol kráľ babylonský svojho hosťa, kráľa arabského. Ten v ňom blúdil celý deň, až napokon sa mu podarilo nájsť cestu von. Pozval teda kráľa babylonského do svojho bludiska, v ktorom netreba stúpať po schodoch, otvárať a zatvárať dvere a prechádzať po chodbách. Babylonský kráľ bol na takéto bludisko veľmi zvedavý. Keď prišiel, zaviedol ho arabský kráľ do púšte a tam ho nechal... (L. Borges)

3.)

...a pamätaj na svoju cestu púšťou, krajinou, ktorou neprejde nikto a ani človečik nebýva v nej. Krajinou pustou, suchou, tmnou a bezútešnou. Krajinou, po ktorej Ťa Pán vodil 40 rokov, aby Ťa vyskúšal...

(Starý zákon, Jeremiáš, 2.6.)

4.)

MORE

Aj na mori môžeme ľahko zablúdiť.

Kapitola tretia

Labyrint sveta 2

Záhrada

Vo všetkých lexikónoch a knihách zaoberajúcich sa témou labyrintov je zmienka o záhradných bludiskách. Vyskytovali sa hlavne v barokovom a rokokovom období a šlo o strihané živé ploty, ktoré tvorili bludisko pre rozptýlenie návštevníkov. V našej výstave je to tiež **malé a hravé** odbočenie. Nie od témy, ale od jej vážnosti.

Vizualizácia: stupňovito zostrihané kriky, v strede strom

Ozvučenie: čvrikanie vtákov

Texty:

1.)

NAŠA (VAŠA) BLUDISKOVÁ ZÁHRADA

2.)

NÁJDETE STRED?

Kapitola štvrtá

Labyrint sveta 3

Chrám

Veľmi dôležitá časť výstavy. Labyrint hral dôležitú úlohu vo všetkých svetových náboženstvách. Vo všetkých opakovane ide o zložitú a strastiplnú cestu do stredu a odhalenie jeho tajomstva. V Ázii chápu labyrint aj ako istú **obranu stredu**. Cesta je mimoriadne zložitá a stred dosiahne len kto si to zaslúži. Mozaikové labyrinty na podlahách kresťanských chrámov symbolizovali cestu k Bohu a veriaci ich prechádzali na kolenách.

Predstavíme tu staré labyrinty z Egypta, Perzie, Číny, Indie, Turecka (z knihy P. Contyho Genesis of the Labyrinth.) Rovnako ako podlahové mozaikové labyrinty v európskych chrámoch (Kréta, Benátky, Chartres atď.). Výber bude záležať od finančných možností. Podľa nášho prepočtu môžu byť na zemi minimálne 3, maximálne 5, na stene rovnako. Najčastejšie sa motív labyrintov vyskytoval v chrámoch **v stredoveku**.

Vizualizácia:

Najväčšia miestnosť nám ponuka možnosť zrealizovať aspoň v menšej mierke niektoré slávne a známe labyrinty: napríklad z chrámu sv. Marca v Benátkach, alebo z kostola v Chartres. Hoci ... labyrint v Chartres má priemer 13 m a cesta ním je dlhá 294 m... čiže pôjde iba o informáciu.

(Pohrávame sa aj s myšlienkou urobiť tento labyrint pred BIBIANOU!!!)

Využijeme aj steny, na ktoré dáme makety známych labyrintov.

Uprostred oltár s olivovou ratolesťou.

Ozvučenie:

Gregoriánsky chorál (ako odkaz na stredoveké chrámové labyrinty)

Texty:

CHRÁMOVÉ LABYRINTY

+ popisky k vybraným labyrintov aj s ich skutočnou veľkosťou

Kapitola piata

Detská izba

Hra s labyrintami a uzlami

Napriek ďalšiemu odľahčeniu témy sa návštevníci dozvedia množstvo informácií o labyrintoch. V tejto miestnosti budú rôzne mobilné hry, rovnako ako hry s uzlami.

Je mimoriadne zaujímavé, že nezávisle na sebe viaceré kultúry dospeli k rovnakému pôdorysu labyrintu. **Okrúhle labyrinty Indiánov z kmeňa Hopi**, ktorí žili v Grand Canyon **sú takmer identické s krétskymi labyrintmi**. Sedemstupňový labyrint je symbolom Matky Zeme a cesta z neho von je vlastne cestou na tento svet – teda pôrodom.

Ornamenty pueblianskych Indiánov boli zasa vzory na pletenie košíkov a misiek. **Uzly** sú mimoriadne zaujímavou kapitolou, ktorá ponúka okrem hľadania cesty aj manuálne aktivity pre deti.

K aktivitám nám pomôže aj citát Budhu o tom, že keď chceme rozviazať uzol musíme najskôr zistiť, ako bol zaviazaný. Tu prichádzame k zisteniu, že stredom, ktorý hľadáme môže byť dieťa.

Vizualizácia:

Detská izba s rôznymi hrami. Koberec s labyrintom, mobilné labyrinty na stene, hry s uzlami, v strede sa ocitne každý detský návštevník. Obrázky pueblianských malieb a labyrintov kmeňa Hopi.

Ozvučenie:

Indiánska hudba

Texty:

1.)

SEDEMSTUPŇOVÝ LABYRINT JE U INDIÁNOV KMEŇA HOPI (ktorí žili v Grand Canyon) SYMBOLOM MATKY ZEME.

2.)

CESTA Z LABYRINTU SYMBOLIZUJE NARODENIE.

3.

KEĎ CHCETE ROZVIAZAŤ UZOL, NAJSKÔR MUSÍTE VEDIEŤ, AKO BOL ZAVIAZANÝ... (BUDHA)

4.

TY SI STRED!

Kapitola šiesta

Odhalenie tajomstva.

Mozog a tvorivosť

Aj ľudský mozog vyzerá ako labyrint, v ktorom sa túlajú myšlienky... O anatómii mozgu sa dnes toho vie veľmi veľa, menej sa vie o jeho fungovaní. Pre nás to znamená neobmedzené možnosti pri aktivizácii návštevníkov.

(Čakry – energetické dráhy rovnako ako krétsky labyrint obsahujú 7 okruhov)

V tejto miestnosti sa chceme pokúsiť urobiť v skratke zhrnutie dôležitých častí pri riešení rovnice o labyrintoch vo forme slide show.

Zaujímavé sú moderné výtvarné podoby labyrintu a bludiska.

Pripomenieme známe obrazy napr. P. Picasso: Boj s Minotaurom alebo F. Segal

Človek ako labyrint. Výber doplníme slovenskými umelcami, napr. F. Lipták:

Minotaurus, A. Brunovský: Labyrint sveta a raj srdca, P. Strassner: Na návšteve u Minotaura, atď.

Vizualizácia:

V strede model mozgu s farebne rozlíšenými dráhami. Červeným vyznačené dráhy tvorivosti!! **DIAPROJEKTOR** s premietaním výtvarných diel.

PICASSO, SEGAL, Slovenskí výtvarníci

Texty:

1.)

Hľadajte stred, je v ňom ukryté tajomstvo...

2.)

V labyrinte sa človek ne Stratí,
v labyrinte sa človek nájde.

3.)

Keby si človek urobil svoju súkromnú mapu životnej cesty a spojil čiarou jednotlivé body jej zastavení vyšiel by mu **MINOTAURUS!** (P. Picasso)

Kapitola siedma

CESTA SPÄT (z labyrintu)

Zvuk, svetlo a farba nás oblúkom vyvedú von. Pomôžu nám k tomu aj pierka, ktoré budú evokovať Daidalovu cestu z labyrintu. **Pierka, červená niť.**

HVIEZDNA OBLOHA – prírodné zákony a ich rešpektovanie nás vyvedú von.

Až tu sa podarí zložiť kompletný text z fragmentov pozbieraných po ceste.

Text:

Prešiel som cestu tam a späť. Bol som v strede. Objavil som tajomstvo.

Zdieľam ho s ostatnými, ktorí tu boli predomnou a prídu po mne.

Opakovanie textov, hľadanie tajomstva, skladanie mozauky

Použitá literatúra

- P. Conty " The GENESIS and GEOMETRY of the LABYRINTH" (Inner Traditions ,
Rochester, Vermont, 2002)
J. A. Komenský „ LABYRINT SVETA A RAJ SRDCA „ Lyra Pragensis, Praha, 1998
F. Durrenmat: „ Labyrint “
L. Borges „ Poviedky “
J. Musset „ Odkrývanie sveta bibliie“
„ 1500 Fascinating Facts „
R. Mertlik: „ Staroveké báje a povesti“
S. Hawking „ Vesmír v orechovej škrupinke“
U. Wolff „ Labyrint (Reise in Labyrinth)
+ internetové pramene

V Bratislave, január 2006